

Grenzen aan de wijze van executie van geldvorderingen¹ (1)

Beslag op loon en uitkering

In een viertal afleveringen zullen de grenzen worden verkend die het recht stelt aan de wijze van executie van geldvorderingen. De eerste twee delen handelen over de regeling voor het beslag op loon en uitkering. Hieronder treft u het eerste deel aan. In dit deel staat centraal hoe de hoogte van de beslagvrije voet bepaald dient te worden. Met name zal aandacht besteed worden aan de omstandigheden op grond waarvan de beslagvrije voet dient te worden verhoogd of dient te worden verlaagd. Tevens wordt aandacht besteed aan de vraag hoe te handelen indien de schuldenaar geen informatie verschaft over de hoogte van zijn inkomen en aan de vraag of de beslagvrije voet met terugwerkende kracht gewijzigd kan worden. Deel 2 zal worden gepubliceerd in Rechtshulp nummer 10 van dit jaar. De delen 3 en 4, handelend over misbruik van bevoegdheid bij executie en beslag, zullen worden gepubliceerd in respectievelijk Rechtshulp nummer 11 en Rechtshulp nummer 12 van dit jaar.

Inleiding

Een winnaar van een civiele procedure blijkt regelmatig uiteindelijk de verliezer te zijn, zo constateren Van Koppen en Malsch in het artikel 'Hoe de verliezer wint; executie van civiele vonnissen'.² Zij doelen hiermee op het verschijnsel dat vorderingen nogal eens niet of slechts gedeeltelijk te verhalen zijn op de schuldenaar. De praktijk kent ook een ander verschijnsel, namelijk dat de verliezer dubbel verliest. Het komt regelmatig voor dat bij beslag op loon of uitkering de beslagvrije voet te laag wordt vastgesteld en dat de beslaglegger c.q. deurwaarder met de inning van de vordering dermate voortvarend te werk gaat dat als gevolg van de vele executie maatregelen de executiekosten hoog oplopen. Het belang van de schuldenaar wordt door de deurwaarder nog wel eens uit het oog verloren, ten gunste van het belang van zijn opdrachtgever, terwijl voor een goede uitoefening van het deurwaardersambt en de daaraan verbonden wettelijke taken, van groot belang is dat hij zich onafhankelijk opstelt.³

De regeling voor het beslag op loon en uitkering

Op 1 april 1991 is de Wet houdende vaststelling van een algemene regeling van beslag op loon, sociale uitkeringen en andere periodieke betalingen in werking getreden (artikelen 475b t/m 475g Wetboek van Burgerlijke Rechtsvor-

dering (Rv)).⁴ Voor 1 april 1991 was het alleen mogelijk om beslag op loon te leggen. Op uitkeringen was slechts beslag tot verhaal van levensonderhoud mogelijk. Aan deze ongelijkheid wilde de wetgever een einde maken. De beslagverboden werden op enkele uitzonderingen na opgeheven en in de artikelen 475b t/m 475g Rv werd een algemene regeling voor beslag op loon en uitkeringen opgenomen. Het meest kenmerkende van deze regeling is dat een bepaald deel van het inkomen, als gevolg van een beslagvrije voet, niet vatbaar is voor beslag. Deze beslagvrije voet is in beginsel gelijk aan 90% van de toepasselijke bijstandsnorm. De gedachte hierachter is dat ook mensen met een minimum inkomen verhaal moeten bieden voor de schulden die zij zijn aangegaan.⁵ Sinds de invoering zijn in de praktijk diverse vragen gerezen over hoe deze vrij ingewikkelde regeling moet worden toegepast. Alvorens hierop in te gaan, volgt allereerst een korte bespreking van de reikwijdte van het derdenbeslag.

Een schuldeiser kan beslag leggen op vorderingen die de schuldenaar op derden heeft en op zaken van de schuldenaar die zich bij derden bevinden (artikel 475 lid 1 Rv). Het begrip vorderingen omvat zowel geldvorderingen als het recht op levering van zaken. Het beslag kan niet op alle vermogensbestanddelen worden

gelegd. Volgens artikel 475a lid 1 strekt het beslag zich niet uit tot vorderingen of zaken die volgens de wet niet voor beslag vatbaar zijn. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de beslagverboden die in een aantal sociale zekerheidswetten zijn opgenomen (o.a. kinderbijslag, huursubsidie, bijzondere bijstand, studiefinanciering). Artikel 475a lid 1 bepaalt tevens dat het beslag zich niet uitstrekt tot vorderingen die recht geven op een volgens de wet of naar haar aard niet voor beslag vatbare prestatie. Blijkens de Memorie van Toelichting moet hieronder worden verstaan dat geen beslag mogelijk is op andere vorderingen dan tot betaling van een geldsom en levering van een goed en dat geen beslag mogelijk is op vorderingen die niet zelfstandig overdraagbaar zijn, zoals de vordering tot vestiging van een afhankelijk recht zoals pand- en hypotheekrecht of erfdiensbaarheid.⁶

Volgens de Rechtbank Rotterdam valt een overwerkvergoeding wel maar een onkostenvergoeding krachtens een CAO in beginsel niet onder het beslag. Dit laatste is slechts anders indien het om een zodanige vergoeding zou gaan dat van verkapt inkomen kan worden gesproken. Een andere opvatting zou volgens de rechtbank tot het onaanvaardbare resultaat leiden dat de werknemer die door loonbeslag 10% onder bijstandsniveau komt te verkeren, van dit bestaansminimum ook nog eens voor zijn dienstbetrekking noodzakelijke kosten moet voldoen.⁷

Het is zeer de vraag of dit oordeel van de rechtbank stand zou houden bij de Hoge Raad. In tegenstelling tot hetgeen voor ambtenaren geldt, namelijk dat kostenvergoedingen die verband houden met de dienstbetrekking niet vatbaar voor beslag zijn (artikel 116 lid 2 van de Ambtenarenwet), is voor een onkostenvergoeding uit een reguliere dienstbetrekking geen beslagverbod in de wet opgenomen. En het beslagverbod in artikel 475a lid 1 voor 'naar haar aard niet voor beslag vatbare prestaties' is ook niet van toepassing op onkostenvergoedingen. Om te voorkomen dat de Hoge Raad de onkostenvergoeding onder het derdenbeslag laat vallen is het beter dat de wetgever in het Burgerlijk Wetboek eenzelfde bepaling als in de Ambtenarenwet opneemt, namelijk dat onkostenvergoedingen die verband houden met

de dienstbetrekking niet vatbaar voor beslag zijn.

Beslagvrije voet

Bij beslag op vorderingen die de schuldenaar op derden heeft geldt in bepaalde gevallen een beslagvrije voet. Volgens artikel 475c Rv betreft het onder andere de volgende vorderingen tot periodieke betaling:

- loon;
- uitkeringen op grond van sociale zekerheidswetten (uitgezonderd kinderbijslag⁸);
- alimentatie;
- bezoldiging voor ambtenaren⁹;
- voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting.

De 'voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting' is per 1 januari 2001 in artikel 475c opgenomen in verband met de invoering van de Wet inkomstenbelasting 2001. Met de komst van deze wet ontvangen veel mensen een periodiek inkomen van de belastingdienst, namelijk een voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting. Deze toename van voorlopige teruggaven heeft te maken met de introductie van de heffingskortingen. Tot en met het jaar 2000 stonden kostwinners en alleenstaande ouders voor hun inkomen in een speciale tariefgroep ingedeeld, waardoor minder loonheffing hoefde te worden afgedragen, dan bijvoorbeeld bij alleenstaanden en tweeverdieners. Vanaf 2001 wordt dit onderscheid voor berekening van de loonheffing niet meer gemaakt. In de plaats daarvan ontvangen deze specifieke groepen rechtstreeks van de belastingdienst een bepaalde heffingskorting. Om te voorkomen dat dit volledig onder het beslag zou vallen is de voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting in artikel 475c Rv opgenomen.¹⁰

Soms kan het gebeuren dat een inkomen waaraan een beslagvrije voet is verbonden tijdelijk lager wordt, bijvoorbeeld wegens ziekte. Uiteraard zal dan de afdracht aan de beslaglegger ook lager zijn. Het feitelijk genoten inkomen valt onder het beslag. Ook wanneer een uitkering tijdelijk verlaagd wordt omdat betrokkene als gevolg van het niet nakomen van een bepaalde verplichting een maatregel opgelegd krijgt, valt dit verlaagde inkomen onder het beslag en kan het dus voorkomen dat het inkomen lager is dan de beslagvrije voet, met het

gevolg dat geen geld afgedragen kan worden aan de beslaglegger.¹¹

Artikel 475c noemt slechts een beperkt aantal vorderingen tot periodieke betalingen van de schuldenaar op derden. Indien een bepaalde inkomstenbron niet in dit artikel genoemd is, zoals een freelance-inkomen, een VUT-uitkering of de vergoeding die een gemeenteraadslid ontvangt, dan geldt geen beslagvrije voet.¹² Bij een dergelijk inkomen kan de schuldenaar indien hij over onvoldoende andere middelen van bestaan beschikt, blijkens artikel 475f Rv de kantonrechter verzoeken om de bepalingen over de beslagvrije voet op dit inkomen van toepassing te verklaren.

Artikel 475d Rv geeft aan op welke wijze de beslagvrije voet moet worden berekend. Het is een vrij ingewikkelde bepaling die sinds de inwerkingtreding per 1 april 1991 al negen keer is gewijzigd.¹³ De hoogte van de beslagvrije voet is in beginsel 90% van de toepasselijke bijstandsnorm. De hoogte van de bijstandsnorm is afhankelijk van leeftijd en levenssituatie en kan bovendien nog binnen bepaalde marges per gemeente verschillen.

Voor alleenstaanden en alleenstaande ouders van 21 tot 65 jaar geldt een afwijkend regime. De beslagvrije voet is gelijk aan 90% van het inkomen met een minimum (90% van de landelijke in de Algemene bijstandswet (ABW) opgenomen basisnorm) en een maximum bedrag (90% van de basisnorm vermeerderd met de maximale gemeentelijke toeslag).

De reden voor deze systematiek is dat sinds de invoering van de nieuwe Algemene bijstandswet de gemeenteraad de bevoegdheid heeft gekregen om bij verordening de hoogte van de bijstandsnorm voor een deel, de toeslag genoemd, binnen bepaalde grenzen zelf te bepalen.

Bij degenen die een bijstandsuitkering ontvangen is 90% van het inkomen gelijk aan 90% van de toepasselijke bijstandsnorm. Voor mensen met een ander inkomen is niet bekend hoe hoog de toepasselijke bijstandsnorm is. Dat gegeven zou slechts kunnen worden verkregen indien de gemeente ten behoeve van de beslaglegger een beoordeling zou maken van de eventuele aanspraak op bijstand. Volgens de wetgever zou een dergelijke beoordeling voor

de gemeenten een onverantwoorde werkbelasting met zich brengen.¹⁴

Artikel 475d Rv verwijst naar bepalingen in de Algemene bijstandswet en de systematiek van deze wet werkt dan ook in beginsel door in de berekening van de beslagvrije voet. Dit betekent bijvoorbeeld dat indien de echtgenoot en de kinderen van de schuldenaar in het buitenland verblijven, voor berekening van de beslagvrije voet de alleenstaandennorm geldt. De ABW kent immers het territorialiteitsbeginsel.¹⁵

Echter, ondanks dat een minderjarige geen zelfstandig recht heeft op een bijstandsuitkering, geldt er wel een beslagvrije voet als zou men 18 jaar zijn.¹⁶

Verhoging van de beslagvrije voet

Artikel 475d Rv noemt een aantal omstandigheden op grond waarvan de beslagvrije voet moet worden verhoogd.

De premie ziektekostenverzekering is als beslagvrije voet verhogende omstandigheid opgenomen om te voorkomen dat de schuldenaar geen geld overhoudt om de premie te voldoen, waardoor het risico van het niet verzekerd zijn in feite overgaat naar de gemeente die in geval van ziekte bijstand zou moeten verlenen.¹⁷ Volgens Schirmeister dient de beslagvrije voet ook te worden verhoogd met de nominale premie voor ziekenfondsverzekerden.¹⁸ Dit is mijns inziens onjuist. Artikel 475d lid 5 onder a spreekt van een door de schuldenaar 'gesloten' ziektekostenverzekering en daarvan is bij een ziekenfondsverzekering geen sprake. Immers, de Ziekenfondswet is bepalend voor de vraag wie tot de kring van verzekerden behoort. Een verzekerde kan slechts aanspraak maken op verstrekkingen krachtens de Ziekenfondswet na inschrijving bij een ziekenfonds. Bij een dergelijk systeem kan bezwaarlijk worden gesproken van het 'afsluiten' van een ziektekostenverzekering.

Bovendien staat in de nota naar aanleiding van het eindverslag dat artikel 475d lid 5 Rv betrekking heeft op premies voor een ziektekostenverzekering voorzover deze niet in de bijstandsuitkering zijn begrepen.¹⁹ Mensen met een bijstandsuitkering worden geacht de nominale ziekenfondspremie met hun uitkering te kunnen betalen.

De premie voor een door de ziekenfondsverzekerde afgesloten aanvullende ziektekostenverzekering dient uiteraard wel meegenomen te worden, omdat dit in feite een particuliere ziektekostenverzekering is die door de ziekenfondsverzekerde vrijwillig afgesloten wordt.

De woonkosten zijn als beslagvrije voet verhogende omstandigheid opgenomen om te voorkomen dat mensen met een inkomen hoger dan bijstandsniveau en die dus geen of minder huursubsidie ontvangen dan indien men een minimum inkomen zou ontvangen, als gevolg van het beslag de huur niet meer kunnen betalen. De redactie van artikel 475d lid 5 onder b zoals deze luidde ten tijde van de invoering was vrij ingewikkeld en heeft tot de nodige jurisprudentie geleid.²⁰ Met de vervanging van de Wet individuele huursubsidie door de Huursubsidiewet is deze bepaling, zonder enige toelichting of discussie, ingrijpend gewijzigd.²¹

Volgens artikel 475d lid 5 onder b dient de beslagvrije voet te worden verhoogd met de voor rekening van de schuldenaar komende woonkosten, verminderd met ontvangen huursubsidie, een bijzondere bijdrage in de huurlasten en woonkostentoeslag, voorzover de woonkosten na deze vermindering meer bedragen dan de in de Huursubsidiewet opgenomen laagste normhuur (f 366 voor 65-minners per 01-07-2001)²², met dien verstande dat de verhoging van de beslagvrije voet niet meer bedraagt dan het huursubsidiebedrag waarop de schuldenaar, uitgaande van de laagste inkomenscategorie, krachtens de Huursubsidiewet ten hoogste aanspraak heeft. Bij het in mindering te brengen bedrag wordt de kindertoeslag²³ buiten beschouwing gelaten.

Deze bepaling blinkt niet uit in duidelijkheid. Zij roept door de verwijzing naar de Huursubsidiewet twee interpretaties op:

Concrete rekenwijze: Er dient berekend te worden hoeveel huursubsidie de betreffende schuldenaar met zijn huur zou krijgen indien hij over een inkomen conform de laagste inkomenscategorie zou beschikken. Dit voor het concrete geval berekende bedrag is bepalend voor het maximum waarmee de beslagvrije voet verhoogd kan worden.

Voor berekening van de verhoging wordt

slechts de rekenhuur, d.w.z. de kale huur verhoogd met een aantal servicekosten, in aanmerking genomen, omdat de Huursubsidiewet ook hiervan uitgaat. Bovendien heeft de CRvB ten tijde dat artikel 475d nog verwees naar de Wet individuele huursubsidie bepaald dat voor het begrip woonkosten aansluiting moet worden gezocht bij het begrip 'subsidiabele huur', wat in de Huursubsidiewet 'rekenhuur' wordt genoemd.²⁴

Abstracte rekenwijze: De verwijzing naar de Huursubsidiewet levert per type huishouden een maximumbedrag op waarmee de verhoging van de beslagvrije voet begrensd wordt. Dit is de maximale huursubsidie die verkregen kan worden bij de maximale rekenhuur. Er hoeft dus niet berekend te worden hoeveel huursubsidie de betreffende schuldenaar met zijn huur zou krijgen indien hij over een inkomen conform de laagste inkomenscategorie zou beschikken.

Voor berekening van de verhoging wordt niet de rekenhuur maar de volledige huur in aanmerking genomen. Er wordt immers in artikel 475d lid 5 gesproken over 'woonkosten' en niet over rekenhuur. Bovendien blijkt uit de parlementaire geschiedenis dat onder woonkosten ook de kosten van een eigen woning worden begrepen²⁵ en voor een eigen woning kan het begrip 'rekenhuur' niet worden gebruikt.

Voor de concrete rekenwijze pleit dat de verhoging van de beslagvrije voet precies overeenkomt met de huursubsidie die de schuldenaar zou ontvangen indien hij over een minimuminkomen beschikt. De abstracte rekenwijze leidt tot de situatie dat het zelfs mogelijk is dat indien men een inkomen op bijstandsniveau heeft en de maximale huursubsidie ontvangt, er toch nog een verhoging van de beslagvrije voet plaats kan vinden. Dit is aan de orde bij een rekenhuur die hoger is dan de in de Huursubsidiewet opgenomen kwaliteitskortingsgrens (per 1 juli 2001 f 658). De concrete rekenwijze lijkt dus beter aan te sluiten bij de bedoeling van de verhoging van de beslagvrije voet.

Voor de abstracte rekenwijze pleit de redactie van artikel 475d lid 5. 'Ten hoogste' zou er op kunnen duiden dat uitgegaan moet worden van de huursubsidie die bij een bepaald huishoudtype maximaal verkregen kan worden, los

van de hoogte van de huur die de schuldenaar betaalt. Bij de concrete rekenwijze komt aan 'ten hoogste' geen enkele betekenis toe. Aangezien uit de parlementaire geschiedenis niet blijkt wat nu precies de bedoeling van de wetgever is geweest, is verdedigbaar dat de verhoging van de beslagvrije voet conform de letterlijke tekst van artikel 475d lid 5 moet plaatsvinden, dat wil zeggen volgens de abstracte rekenwijze.

Verlaging van de beslagvrije voet

Naast deze verhogingen, staat in artikel 475d Rv ook een aantal verlagingen van de beslagvrije voet genoemd. De beslagvrije voet moet worden verminderd met:

- Het eigen niet onder beslag liggende periodieke inkomen inclusief vakantie-aanspraak van de partner van de schuldenaar, dit voor ten hoogste de helft van de beslagvrije voet (artikel 475d lid 3 Rv). Dit betekent dat ook indien mensen samenwonen, de partner van de schuldenaar indirect meebetaalt aan de schuld waarvoor de partner niet aansprakelijk is. Immers de schuldenaar zal bij een beslagvrije voet van 45% van de bijstandsnorm voor zijn levensonderhoud afhankelijk zijn van zijn partner, ook al kan hij dit wettelijk niet afdwingen.²⁶
- De voor beslag vatbare periodieke inkomsten van de schuldenaar waarop geen beslag ligt, inclusief het normbedrag voor de kosten van levensonderhoud indien de schuldenaar studiefinanciering of tegemoetkomingstudiekosten ontvangt waarop geen beslag kan worden gelegd (artikel 475d lid 6 Rv). Met deze bepaling wordt voorkomen dat de beslaglegger op alle inkomsten beslag zou moeten leggen om maximaal te kunnen verhalen.²⁷ Indien overigens op meerdere inkomsten van de schuldenaar beslag is gelegd, dan dient de beslagvrije voet te worden omgeslagen naar rato van de hoogte van die inkomsten (artikel 475b lid 2 Rv).

Schuldenaar verschaft geen informatie

Om beslag op het inkomen te kunnen leggen en om de beslagvrije voet correct te kunnen berekenen dient de deurwaarder te weten over welk inkomen de schuldenaar beschikt. Volgens artikel 475g lid 1 Rv is de schuldenaar verplicht aan een deurwaarder die gerechtigd is tegen hem beslag te leggen, desgevraagd

zijn bronnen van inkomsten op te geven. Voor het ontstaan van de verplichting voor de schuldenaar om informatie te verstrekken zal dus aan een tweetal voorwaarden moeten worden voldaan:

- de deurwaarder is gerechtigd om tegen de schuldenaar beslag te leggen;
- de deurwaarder verzoekt de schuldenaar om zijn bronnen van inkomsten op te geven.

Het vereiste dat de deurwaarder gerechtigd moet zijn om tegen de schuldenaar beslag te leggen komt aan de orde in een uitspraak van de Kamer van Beroep van de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KVG). Het ging hierbij om het volgende:

Een deurwaarder verzoekt meteen bij de betekening van de executoriale titel de schuldenaar zijn bronnen van inkomsten op te geven en brengt hiervoor f 40,35 in rekening conform artikel 14 sub C onder k van het Deurwaardersreglement. Volgens de Kamer van Beroep van de KVG mag de deurwaarder deze kosten niet in rekening brengen omdat het verzoek tegelijkertijd geschiedt bij de betekening van de executoriale titel. Als argument voert ze hiervoor aan dat volgens artikel 475g lid 1 Rv vereist is dat de deurwaarder gerechtigd is beslag te leggen. Beslaglegging is volgens artikel 439 Rv pas mogelijk na het verloop van twee dagen na betekening van de executoriale titel.²⁸

Wanneer aan alle voorwaarden van artikel 475g lid 1 Rv is voldaan, is de schuldenaar dus verplicht om zijn bronnen van inkomsten op te geven. Aan deze verplichting is geen directe sanctie gekoppeld. Het niet nakomen van de verplichting brengt echter wel een tweetal nadelen voor de schuldenaar met zich:

- In een aantal gevallen zal het niet verschaffen van informatie over het inkomen tot gevolg hebben dat een lagere beslagvrije voet geldt.
- De deurwaarder is bevoegd om binnen bepaalde grenzen zelf op onderzoek te gaan naar de bronnen van inkomsten (artikel 475g lid 3 Rv) of hij schakelt daarvoor een gespecialiseerde instantie in (bijvoorbeeld een handelsinformatiebureau). Dit brengt de nodige kosten met zich, veelal informatiekosten genoemd, die verhaald worden op de schuldenaar.

Voor de wijze waarop het niet verstrekken van

informatie invloed heeft op de hoogte van de beslagvrije voet kan een onderscheid gemaakt worden naar de huishoudsituatie:

(Echt)paren: Wanneer de schuldenaar na een verzoek van de beslaglegger geen informatie verstrekt over het inkomen van zijn partner, heeft dit tot gevolg dat de beslagvrije voet wordt gehalveerd (artikel 475g lid 2). Deze bepaling is, in tegenstelling tot hetgeen in de praktijk wel eens gebeurt, alleen van toepassing wanneer er ook daadwerkelijk een partner is, bijvoorbeeld vastgesteld aan de hand van gegevens uit het bevolkingsregister.

Alleenstaande (ouder) van 21 tot 65 jaar: Indien het periodieke inkomen van een alleenstaande ouder of een alleenstaande van 21 jaar of ouder maar jonger dan 65 jaar, niet bij de beslaglegger bekend is (een gevolg van het niet verschaffen van informatie) heeft dit tot gevolg dat de beslagvrije voet gelijk is aan 90% van de basisnorm zoals genoemd in de Algemene bijstandswet (respectievelijk 70% en 50% van het minimumloon), in plaats van 90% van het inkomen met als maximum 90% van de basisnorm verhoogd met een toeslag (respectievelijk 90% en 70% van het minimumloon) (artikel 475d lid 1 onder b).

Alleenstaande (ouder) van 65 jaar en ouder: Voor mensen van 65 jaar en ouder geldt een hogere bijstandsnorm en daarmee ook een hogere beslagvrije voet. Omdat de Algemene bijstandswet bij alleenstaanden en alleenstaande ouders van 65 jaar en ouder geen onderscheid maakt tussen basisnorm en toeslag maakt het voor de hoogte van de beslagvrije voet niet uit of het inkomen van de schuldenaar al dan niet bij de beslaglegger bekend is (artikel 475d lid 1 onder c).

De ratio van deze bepalingen waarbij de beslagvrije voet lager wordt vastgesteld indien het inkomen van de schuldenaar of zijn partner bij de beslaglegger niet bekend is, is dat in die gevallen het inkomen nodig is om een correcte beslagvrije voet vast te stellen. Immers:

– Bij (echt)paren dient de beslagvrije voet verminderd te worden met ten hoogste de helft van het niet onder beslag liggende periodieke inkomen inclusief de vakantieaanspraak van

de partner van de schuldenaar (artikel 475d lid 3).

– Bij alleenstaanden en alleenstaande ouders is de beslagvrije voet gelijk aan 90% van het inkomen inclusief de vakantieaanspraak, met als minimum 90% van de basisnorm en als maximum 90% van de basisnorm vermeerderd met de maximale toeslag.

In beide gevallen is de hoogte van de beslagvrije voet dus afhankelijk gesteld van de hoogte van het inkomen.

In de praktijk komt bij de informatieverplichting van de schuldenaar een tweetal problemen voor.

Allereerst de veelal onduidelijke wijze waarop de deurwaarder om informatie verzoekt. Het komt regelmatig voor dat het verzoek om informatie conform artikel 475g tegelijkertijd gebeurt met de overbetekening van het beslag (artikel 475i). De exploitanten blinken voor de gemiddelde schuldenaar toch al niet uit in duidelijkheid. Dit ondanks de in artikel 20 van het Deurwaardersreglement opgenomen verplichting dat de deurwaarders de exploitanten en afschriften welke zij uitgeven duidelijk en nauwgezet dienen te schrijven.²⁹ Een hierin opgenomen verzoek om informatie zal dan veelal aan de aandacht van de schuldenaar ontsnappen, laat staan dat hij zal beseffen wat de consequenties zijn van het niet voldoen aan de informatieplicht.

Een tweede probleem dat in de praktijk voorkomt is dat, ondanks dat de schuldenaar en z'n eventuele partner over een bijstandsuitkering beschikt, de verlaging van de beslagvrije voet toch wordt toegepast indien de schuldenaar geen informatie verstrekt. Zoals gezegd is de ratio van de verlaging van de beslagvrije voet bij het niet verstrekken van informatie, dat de beslagvrije voet anders mogelijk te hoog zou worden vastgesteld indien de schuldenaar of zijn eventuele partner nog over een ander inkomen beschikt. Gezien het complementaire karakter van een bijstandsuitkering dient de deurwaarder er vanuit te gaan dat het totale inkomen niet meer bedraagt dan de toepasselijke bijstandsnorm. Een verlaging van de beslagvrije voet is dan redelijkerwijze niet aan de orde.

Naast verlaging van de beslagvrije voet kan het niet verstrekken van informatie over het inkomen tot gevolg hebben dat de deurwaarder zelf informatie bij derden gaat inwinnen, of dat hij daar een bedrijf voor inschakelt (een handelsinformatiebureau) met alle kosten van dien.

Volgens artikel 475g lid 3 is de deurwaarder, indien hij gerechtigd is tegen een schuldenaar beslag te leggen, bevoegd om zelf informatie in te winnen bij degene die vermoedelijk periodieke betalingen verricht of schuldig is aan de schuldenaar. De werkgever of uitkerende instantie is verplicht hierop desgevraagd schriftelijk te antwoorden.

Artikel 475g lid 3 is duidelijk geen vrijbrief voor de deurwaarder om overal informatie in te winnen. Indien de deurwaarder (nog) niet over een executoriale titel beschikt (en zich dus bezighoudt met niet-ambtelijke werkzaamheden) dan is het inwinnen van informatie bij de werkgever of de uitkerende instantie in strijd met de wet. De Landelijke Tuchtkamer van de KVG heeft hiervoor een deurwaarder berispt. Hierbij werd het volgende overwogen:

'De gerechtdeurwaarder moet ervoor waken dat hij bij het verrichten van zijn niet-ambtelijke werkzaamheden suggereert te beschikken over ambtelijke bevoegdheden. Een werkgever die wordt geconfronteerd met een verzoek zoals aangeklaagden dat hebben gericht aan de werkgever van klager (verzoek om hoogte van het salaris en de vraag of al beslag is gelegd, AJM), zal al te licht menen verplicht te zijn antwoord te geven. Die plicht bestond echter in de omstandigheden van deze zaak allerminst. Gevreesd moet worden dat een werkgever die onverplicht dergelijke informatie verstrekt in strijd handelt met zijn wettelijke plichten als zorgvuldig werkgever en als beheerder van persoonsgegevens. Dat gebeurt dan op aansporing van de gerechtsdeurwaarders, die daartoe niet bevoegd zijn. Ook daarom is sprake van onzorgvuldig en tuchtrechtelijk onjuist handelen. (...)'. Bovendien kan het verzoek om informatie leiden tot schending van de goede naam. Zo overweegt de Landelijke Tuchtkamer in onderhavige zaak: 'Het schrijven impliceert immers verschillende, voor klager nadelige effecten. Zo is er impliciet sprake van een vordering op klager, die klager onbetaald laat. Klager hangt kennelijk een proces boven het hoofd. Gevraagd wordt of er reeds uit andere

hoofde loonbeslag is gelegd. Dat suggereert de mogelijkheid van andere openstaande vorderingen. Ten slotte wordt gesproken van de mogelijkheid van een elders lopende minnelijke afbetalingsregeling. Het is duidelijk dat de werkgever na ontvangst van een dergelijk schrijven vraagtekens heeft over zijn werknemer.'³⁰

Informereren naar de beslagvrije voet verhogende omstandigheden

De deurwaarder is bevoegd onder bepaalde voorwaarden te informeren naar de bronnen van inkomsten van de schuldenaar. Is de deurwaarder nu ook gehouden om bij de schuldenaar te informeren naar de beslagvrije voet verhogende omstandigheden, te weten de premie ziektekostenverzekering en de woonkosten? Deze vraag is van belang omdat vrijwel geen enkele particuliere schuldenaar ervan op de hoogte zal zijn dat zijn woonkosten en de premie ziektekostenverzekering van invloed zijn op de hoogte van de beslagvrije voet.

Veel deurwaarders gebruiken bij het verzoek aan de schuldenaar om zijn bronnen van inkomsten op te geven (artikel 475g lid 1) een standaardformulier waarbij ze tevens informeren naar de hoogte van de huur en de premie ziektekostenverzekering. Echter, niet iedere deurwaarder hanteert deze werkwijze. Na signalen vanuit de praktijk heeft de KVG inmiddels een standaardformulier ontwikkeld waarop vragen staan vermeld over de woonkosten en de premie ziektekostenverzekering, maar de leden van de KVG zijn niet verplicht dit formulier te gebruiken. Bovendien wordt het verzoek om informatie vaak gekoppeld aan de overbetekening van het beslag waardoor dit, ook vanwege het ambtelijk taalgebruik, veelal niet wordt begrepen. En als de schuldenaar al wel begrijpt dat het hier om een verzoek om informatie gaat, dan is het nog maar de vraag of hij beseft dat het in zijn belang is om de informatie te verstrekken.

Uit de wet blijkt niet dat de beslaglegger c.q. deurwaarder aan de schuldenaar informatie moet verschaffen over de mogelijkheid dat de premie ziektekostenverzekering en de woonkosten de beslagvrije voet kunnen verhogen. Ook is niet geregeld dat de deurwaarder hier-

naar dient te vragen en dus ook niet op welke wijze dit moet gebeuren. Het is echter verdedigbaar dat een deurwaarder, gezien zijn bijzondere positie ten opzichte van de schuldenaar, gehouden is om op een voor de schuldenaar toegankelijke wijze te informeren naar de beslagvrije voet verhogende omstandigheden.

Deze bijzondere positie van de deurwaardertent opzichte van de schuldenaar komt in een ander verband tot uitdrukking in een uitspraak van de President van de Rechtbank Zwolle die oordeelde dat een deurwaarder zich bij zijn ambtsverrichtingen niet uitsluitend mag laten leiden door partijdige belangen van zijn opdrachtgever: 'De deurwaarder is een door de Kroon benoemde en in die hoedanigheid beëdigde openbare ambtenaar, die ten dienste van de justitiabelen bij uitsluiting aan hem/haar opgedragen wettelijk vereiste rechtshandelingen verricht. Daaruit vloeit voort een dubbele verantwoordelijkheid van de deurwaarder. Enerzijds is hij aansprakelijk jegens zijn particuliere opdrachtgever, anderzijds is hij steeds een openbaar ambtenaar, die in het rechtsbestel een taak vervult ten behoeve van het algemeen belang. In een geval als het onderhavige – uitvoering van een opdracht tot beslaglegging – diende Van Nimwegen (de deurwaarder, AJM) derhalve niet alleen de instructies van zijn opdrachtgever uit te voeren, maar moest hij daarbij ook als openbaar ambtenaar met een eigen verantwoordelijkheid ervoor zorgen dat de rechtens te eerbiedigen belangen van de adspirant-beslagene niet in het gedrang kwamen.'³¹

In de praktijk wordt echter weinig met de belangen van de beslagene rekening gehouden en het ziet er niet naar uit dat dit makkelijk zal veranderen, immers: de beslaglegger heeft er belang bij dat er snel geïnd wordt en een hogere beslagvrije voet belemmert dit. De belangen van de deurwaarder komen ondanks zijn vermeende onafhankelijke positie, veelal overeen met die van de beslaglegger, de opdrachtgever, want daarvan is zijn inkomen afhankelijk. Het snel innen van een vordering levert een tevreden klant op. Dit zijn niet de condities om uit eigen beweging van de deurwaarder extra inspanningen te verwachten om de beslagvrije voet correct (lees hoger) vast te stellen.

Om er voor te zorgen dat de beslagvrije voet

wel juist wordt vastgesteld dient de wijze van vaststelling van de beslagvrije voet beter in de wet geregeld te worden. Dit kan door aan artikel 475i de volgende drie leden toe te voegen:

2. Tegelijk bij betekening van het beslagexploot aan de geëxecuteerde conform lid 1 voegt de deurwaarder, ter vaststelling van de beslagvrije voet, een bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen formulier met toelichting.
3. Het formulier dient door de geëxecuteerde binnen twee weken te worden geretourneerd.
4. De deurwaarder stelt aan de hand van de door de geëxecuteerde verstrekte gegevens, of indien deze niet verstrekt zijn, aan de hand van de hem bekend zijnde gegevens de beslagvrije voet conform art. 475d vast en zendt een bericht van de hoogte en de wijze van berekening volgens een bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen rekenschema, aan de geëxecuteerde.'

Het bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen formulier bevat naast vragen over het inkomen, ook vragen over de ziektekostenpremie en de woonkosten. In de toelichting wordt nadrukkelijk gewezen op de consequenties van het niet invullen en opsturen van het formulier. De geëxecuteerde is op grond van artikel 475g lid 1 verplicht om de vragen te beantwoorden die betrekking hebben op zijn bronnen van inkomsten.

Het bij algemene maatregel van bestuur vast te stellen rekenschema, zoals voorgesteld in lid 4, is bedoeld om er voor te zorgen dat het voor de schuldenaar zichtbaar wordt dat bij berekening van de hoogte van de beslagvrije voet bijvoorbeeld geen rekening is gehouden met zijn woonkosten, omdat er staat: 'bijtelling woonkosten f o'. De deurwaarder dient dit bericht met de hoogte en wijze van berekening van de beslagvrije voet aan de geëxecuteerde te zenden, zodat artikel 475g lid 1 tweede zin over de opgave van de hoogte van de beslagvrije voet aan de geëxecuteerde kan komen te vervallen. Op deze wijze zal een verlaging van de beslagvrije voet vanwege het niet verstrekken van inkomsten en het ontbreken van de verhoging van de beslagvrije voet met de premie ziektekosten en de woonkosten, veel minder vaak voorkomen.

Met terugwerkende kracht wijzigen van de beslagvrije voet

De hoogte van de beslagvrije voet kan om diverse redenen wijzigen:

- wijziging van de huishoudsituatie, van alleenstaande samenwonend worden of andersom;
- wijziging van de leeftijd, bijvoorbeeld 21 jaar worden, of 65 jaar worden;
- wijziging van het inkomen van de schuldenaar dat niet onder het beslag valt (artikel 475d lid 6);
- wijziging van het inkomen van de echtgenoot of partner van de schuldenaar (artikel 475d lid 3);
- wijziging van de premie ziektekosten of de woonkosten (artikel 475d lid 5).

Het is de vraag of deze wijzigingen, wanneer de schuldenaar deze later aan de beslaglegger meldt, tot gevolg hebben dat de beslagvrije voet met terugwerkende kracht aangepast moet worden. Voor deze vraag is artikel 475d lid 7 van belang. Dit luidt:

‘Met wijziging van omstandigheden die de beslagvrije voet verhogen, moet de beslaglegger onverwijld rekening houden. Hij is verplicht aan degene die de periodieke betaling moet verrichten, met het tijdstip van ingang, kennis van de verhoging te geven onmiddellijk nadat de reden daarvoor is aangetoond aan hem, zijn advocaat, zijn gemachtigde of de deurwaarder.’

Wat betekent ‘onverwijld rekening houden’? In de Memorie van antwoord staat:

‘In lid 5 (nu lid 7, AJM) is de regel vastgesteld dat wijziging van omstandigheden ten voordele van de schuldenaar meteen de beslagvrije voet beïnvloedt: is in onwetendheid te veel aan de beslaglegger betaald, dan moet hij dat onverwijld teruggeven of verrekenen. Voor wijzigingen ten nadele van de schuldenaar is afgezien van zulke een bepaling, omdat verrekening in zijn omstandigheden te zware gevolgen zou kunnen hebben. Deze wijzigingen gaan dus niet in voordat de beslaglegger degene die de periodieke betalingen moet verrichten, heeft ingelicht.’³²

Deze toelichting doet vermoeden dat in het geval van wijziging van omstandigheden die de

beslagvrije voet verhogen, de wijziging met terugwerkende kracht dient te geschieden en het teveel betaalde moet worden teruggegeven of verrekend. Dit is echter onjuist. Artikel 475d lid 7 geeft zelf immers niet aan dat er sprake is van terugwerkende kracht. Het teruggeven of verrekenen zoals in de Memorie van Antwoord vermeld staat heeft mijns inziens betrekking op de situatie dat ondanks dat de beslaglegger op de hoogte is gesteld van de wijziging van omstandigheden, de derde-beslagene kennelijk nog niet op de hoogte is en teveel aan de beslaglegger betaalt.

Uit de Memorie van Antwoord wordt verder duidelijk dat de wetgever er bewust voor heeft gekozen dat het teruggeven en verrekenen alleen geldt bij omstandigheden die de beslagvrije voet verhogen en niet bij omstandigheden die de beslagvrije voet verlagen. Dit om te voorkomen dat de schuldenaar in de problemen zou komen.

De Nationale ombudsman noemt twee argumenten om een klacht dat ten onrechte de beslagvrije voet niet met terugwerkende kracht is verhoogd vanwege het gaan samenwonen, ongegrond te verklaren, namelijk:

- het verzoek om de beslagvrije voet te verhogen is pas achteraf gedaan, waardoor de beslaglegger pas achteraf op de hoogte was en dus geen verwijt treft;
- de bedoeling van de beslagvrije voet is om de beslagene per maand een bepaalde bestedingsruimte te verschaffen en dat valt feitelijk niet met terugwerkende kracht te realiseren.³³

Het tweede argument is eigenaardig. Indien de beslagvrije voet te laag is vastgesteld, of dit nu wel of niet betrokkene te verwijten valt, heeft dit in ieder geval tot gevolg dat hetzij bepaalde uitgaven zijn uitgesteld, hetzij dat er schulden zijn gemaakt om bepaalde uitgaven te kunnen blijven doen. Een bepaalde maandelijkse bestedingsruimte kan inderdaad niet met terugwerkende kracht gegeven worden. Wel kan recht gedaan worden aan de uitgestelde uitgaven of de ontstane schulden door een beslagvrije voet met terugwerkende kracht te corrigeren. Dit past bij de ratio van de beslagvrije voet, namelijk het garanderen van een bestaansminimum.

De Rechtbank Rotterdam komt wel tot het oordeel dat met terugwerkende kracht rekening moet worden gehouden met de woonkosten en de premie ziektekosten, ongeacht of de executant op de hoogte was van die beslagvrije voet verhogende omstandigheden. De rechtbank heeft daarbij het volgende overwogen:³⁴

‘Dat in gevallen als het onderhavige ook achteraf rekening gehouden dient te worden met aangetoonde beslagvrije voet verhogende factoren, waarmee vanaf het moment dat deze factoren zich voordeden geen rekening gehouden is, vindt steun in de omstandigheid dat aan de deurwaarder afgedragen gelden na het aantonen van de reden van de verhoging van de beslagvrije voet, voor het bedrag die verhoging als te veel worden aangemerkt, welk teveel alsdan verrekend dient te worden.’

Met ‘in gevallen als het onderhavige’ doelt de rechtbank mogelijk op het specifieke karakter van deze procedure, namelijk dat de beslaglegger op grond van artikel 477a lid 4 Rv bij de derde-beslagene afgifte vordert van hetgeen volgens de verklaring afgedragen dient te worden. De derde-beslagene stelt zich op het standpunt dat de beslagvrije voet te laag is vastgesteld, omdat geen rekening is gehouden met de premie ziektekosten en de woonkosten. En dit wordt dus gehonoreerd.

André Moerman

Mr. A.J. Moerman is o.a. werkbegeleider sociaal raadslidenwerk bij Welzijn Arnhem.

Noten

- 1 Dit artikel is een bewerking van een gelijknamige afstudeerscriptie Nederlands recht.
- 2 Koppen, P.J. van, en M. Malsch, ‘Hoe de verliezer wint; executie van civiele vonnissen’, NJB, 1992, p. 1101-1104
- 3 Zo staat in de toelichting op regel 1 van de gedragsregels van de KVG: ‘In zijn ambt is de gerechtsdeurwaarder onpartijdig. De gerechtsdeurwaarder dient bij de vervulling van zijn ambt ook te letten op de belangen van de andere partij.’
- 4 Stb. 1990, 605. Kamerstukken: 17 897.
- 5 Kamerstukken II 1982/83, 17897, nr. 1-3, p. 9.
- 6 Reehuis, W.H.M. e.a., *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, Invoering boeken 3, 5 en 6, Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Wet op de rechterlijke organisatie en de Faillissements-*

wet, Aanpassingen van de overige wetten, Deventer, Kluwer: 1992, p. 155.

- 7 Rb. Rotterdam 17 september 1998, Prg. 1999, 5095.
- 8 Hier geldt immers een beslagverbod voor. Zie art. 23 AKW.
- 9 Bij wet van 24 september 1992, Stb. 1992, 539 is de beslagvrije voet ook van toepassing verklaard op de bezoldiging voor ambtenaren. Zie hierover: Vermeulen 1993, p. 147-151.
- 10 Kamerstukken II 2000/01, 27 184, nr. 6, p. 28.
- 11 Kamerstukken II 1986/87, 17 897, nr. 5, p. 2.
- 12 Geen beslagvrije voet bij vergoeding gemeenteraadslid: HR 23 januari 1996, NJ 1998, 627.
- 13 Stb. 1995, 200. Iwtr: 01-01-1996, Kamerstukken: 22 614, Stb. 1996, 324, Iwtr: 29-06-1996, Kamerstukken: 24 595, Stb. 1995, 676, Iwtr: 01-08-1996, Kamerstukken: 23 699, Stb. 1997, 197. Iwtr: 01-07-1997, Kamerstukken: 25 090, Stb. 1997, 660. Iwtr: 01-01-1998, Kamerstukken: 25 407, Stb. 1997, 791. Iwtr: 01-04-1998, Kamerstukken: 25 697, Stb. 1998, 205. Iwtr: 01-04-1998 Kamerstukken: 25 913, Stb. 1998, 289. Iwtr: 01-07-1998 Kamerstukken: 25 817, Stb. 2000, 571. Iwtr: 01-01-2001, Kamerstukken: 27 184.
- 14 Kamerstukken II 1993/94, 22 614, nr. 6, p. 58.
- 15 Rb. Haarlem 7 november 1995, VN 1995, 4260.
- 16 Kamerstukken II 1988/89, 17 897, nr. 10, onder punt 20.
- 17 Kamerstukken II 1982/83, 17 897, nrs. 1-3, p. 18.
- 18 Schirmeister, F.C., ‘Op zoek naar onbetaalde berekeningen’, *Rechtshulp* 1991, nr. 5, p. 9.
- 19 Kamerstukken II 1988/89, 17 897, nr. 10, onder punt 14.
- 20 Inzake art. 475d lid 5 onder b Rv oud: Hof Leeuwarden 24 juni 1998, NJ 1999, 188 en VN 1998, 38.12 en CRvB 13 maart 1998, RSV 1998, 169 en Rb. Groningen 19 april 1996, VN 1996, 2382. Er is veel kritiek op deze jurisprudentie mogelijk, aangezien er voorbijgegaan wordt aan toelichting op het aangenomen amendement van Ter Veld, op basis waarvan deze bepaling in de wet is gekomen, waarin verwezen wordt naar de wooncomponent zoals gehanteerd in de Algemene Bijstandswet. Zie: Kamerstukken II 1988/89, 17 897, nr. 13. Aangezien onderhavige bepaling inmiddels gewijzigd is, zal ik dit niet verder uitwerken.
- 21 Stb. 1997, 197, art. 51 lid 5, Iwtr: 01-07-1997.
- 22 De minimumnormhuur voor een eenpersoonsouderenhuishouden en meerpersoonsouderenhuishouden bedraagt f 362 respectievelijk f 358 (per 1 juli 2001).
- 23 Naar aanleiding van de motie Hofstra/Duivesteijn/Jeekel is per 1 juli 2001 de in de huursubsidie

begrepen koopkrachttoeslag vervallen. Zie *Kamerstukken II 1999/2000*, 25 090, nr. 59.

24 CRvB 13 maart 1998, RSV 1998, 169.

25 Zie toelichting op aangenomen amendement van Ter Veld, *Kamerstukken II 1988/89*, 17 897, nr. 13. Volgens de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid maakt de wetsgeschiedenis niet duidelijk of woonkosten in verband met een eigen woning of kammerhuur dienen te worden meegenomen in de berekening van de beslagvrije voet. Zie circulaire BZ/AB/01/5015 te vinden op <http://gemeenteloket.minszw.nl>. Gezien de toelichting bij het aangenomen amendement is dit derhalve niet juist.

26 Zie hierover: Schirmeister, F.C., 'Op zoek naar onbetaalde beren', *Rechtshulp*, 1991 nr. 5, p. 8.

27 *Kamerstukken II 1982/83*, 17 897, nrs. 1-3, p. 19 (artikel 475b lid 6 in oorspronkelijk wetsvoorstel).

28 Beschikking van de Kamer van Beroep van de KVG, 23 december 1998, gepubliceerd in: *De Gerechtsdeurwaarder*, 1999, p. 223-228. Anders: N.o. 24 december 1993, rapport 93/955.

29 Zie eveneens artikel 15 lid 1 *Gerechtsdeurwaarderswet* (Stb. 2001, 70), die ten tijde van het schrijven van dit artikel nog niet van kracht is.

30 Beschikking van de Landelijke Tuchtkamer van de KVG, 14 augustus 1997, gepubliceerd in: *De Gerechtsdeurwaarder*, 1997, p. 260-263.

31 Pres. Rb. Zwolle 28 juni 1991, KG 1991, 240.

32 *Kamerstukken II 1986/87*, 17 897, nr. 5, onder punt 59.

33 N.o. 13 juni 1997, rapport 97/219.

34 Rb. Rotterdam 17 september 1998, *Prq.* 1999, 5095.